

YOKSULLUK SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM VE TÜKETİCİ EĞİTİMİ

Prof.Dr.Müberra BABAOĞUL

İMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn'na göre "tarih ekmekten çıkan savaşlarla dolu" dur.

Bugünlerde dünya barışını en ciddi şekilde tehdit eden sorunlar listesinin başında yine “**gıda krizi**” yer almaktadır.

“Dünya Gıda Örgütü” de artan
gıda fiyatlarının dünya çapında 100
milyon insanı açlığa sürüklediği
uyarısında bulunmaktadır

Gıda krizinin yarattığı tehlikeler
“açlığın yeni yüzü”
sınır tanımayan **“sessiz tsunami”**
olarak ifade edilmektedir.

Küresel gıda krizinin nedenleri olarak öncelikle “üretimden fazla tüketim” olması ve **“üretim-tüketim-dağıtım dengesizli”**ğidir.

Küresel anlamda yaşanan gıda krizinin en önemli bir diğer nedeni de **"aşırı tüketim"** ve bunu destekleyen politikalardır.

Günümüzde her alanda
“**küreselleşme**” olarak ifade edilen
yeni dünya düzeninin etkileri bu
alanda da hissedilmektedir

Ancak bu “**küreselleşme**” de nimetler belli bir azınlık tarafından paylaşılırken külfetler büyük bir kesimin üzerine yıkılmaktadır.

Bunun sonucunda da nimetin dağılımında büyük adaletsizlikler yaşanmaktadır.

Dünya nüfusunun **%12** si **açlık** sınırında iken **% 6** lık bir oran **obesite** tedavisi görmektedir.

Dünya Bankası'nın Kalkınma Raporuna(2000)na **göre;6 milyarlık** dünya nüfusunun yaklaşık **yarısı** (2.8 mil.)**günlük** yaklaşık **2 dolarlık** yoksulluk sınırı altında,**1.2 mil.** ise **günlük 1 dolar** sınırı altında yaşamak zorundadır.

YOKSULLUK

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrum olma durumu “**yoksulluk**”dur.

Yoksulluk;

- * aç olmak demektir.
- *barınacak yeri giyecek bir şeyi olmamak demektir.
- * hasta olmak ama tedavi olamamak
- * okuma yazma bilmemek ama okula gidememek demektir.

Yoksullukla mücadele küreselleşme sürecinde oldukça güç koşullarda sürdürülmektedir.

Buna bir de yoksulluğun yanında **"çevre kirlenmesi"** ve **"kaynak israfı"** da eklenince sorun daha da içinden çıkılamaz ve karmaşık bir hal almaktadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM

Dünya Çevre Komisyonu
“**sürdürülebilirlik**” kavramını
insanların mevcut ihtiyaçlarını,
gelecek nesillerin ihtiyaçlarını
karşılatabilecek kaynakların miktarını
ve şeklini etkilemeden
karşılatabilmesi olarak
tanımlamaktadır.

Bu tanım” **sürdürülebilirlik**” kavramı ile “**toplumsal eşitlik**” arasındaki ilişkiyi de açıklamaktadır. Toplumsal eşitlik, sürdürülebilirliğin sağlanmasında kullanılan yöntemlerin şimdiki ve gelecek nesillerin lehine olma düşüncesini içermektedir.

Bu nedenle, kaynakların **tüketilmesi** ya da **yanlış kullanılması, geliştirilmemesi** ya da **keşfedilmemesi** gibi bazı insanların benimsedikleri yanlış uygulamalar, diğer insanların kullandıkları kaynakların miktarını ve şeklini etkilemektedir.

İnsanlık;doğaya hakim olabilmek düşüncesiyle yeni teknolojiler geliştirip, bu teknolojiyi yönetme gücünü kullanarak, doğada kurulu dengelerin bozulmasına yol açmaktadır.

Bu bozulma, doğal kaynakların üretim sürecine sokulması ve bu süreç içerisinde yer alan üretim-tüketim faaliyetleri sonucu oluşan **atık ve artıkların** çevrenin sınırlı özümseme kapasitesi dikkate alınmadan doğaya verilmesi ile meydana gelmektedir.

İnsanların **sınırsız ihtiyaçlarının** giderilmesi için kullanılan doğal **kaynakların sınırlı** olması çevre ile ekonominin uyumlaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Bireylerin bilinçli bir şekilde kaynakları yönetebilmeleri ve sürdürülebilirliği sağlamaları için “**3-R**” den söz edilmektedir.

Bunlar;

- Azaltmak- **Reducing**
- Yeniden Kullanma- **Reusing**
- Geri dönüşüm- **Recycling**

Diğer taraftan sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinde farklı stratejilerden de söz etmek mümkündür.

Bu stratejiler beş grup altında incelenebilir.

1. Taşıma kapasitesi ya da çevresel eşik kavramlarını merkeze alan yaklaşımlar.
2. **Toplumun çevreye etkisini tüketim alışkanlıklarını değiştirerek, yaşam biçimini çevreye duyarlı hale getirerek azaltmaya çalışan yaklaşımlar.**
3. Teknolojik iyileştirmeye dayalı yaklaşımlar,
4. Ekonominin karar verme ölçütlerinin değiştirilmesine dayalı yaklaşımlar,
5. Toplumun başarısına ilişkin ölçütlerin salt ekonomik değişkenlerle sınırlı olmaktan çıkarılarak genişletilmesine dayalı yaklaşımlar.

İkinci grup stratejiler, tüketim alışkanlıklarının ve yaşam biçiminin değiştirilmesine dayanmaktadır. Bu stratejinin içinde bir yanda, yaygın materyalist yaşam değerlerinin en aza indirilerek **“yaşamın gönüllü olarak basitleştirilmesi”** yer alırken; diğer yanda materyalist değerlerin hakim olduğu yaşam çizgisi sorgulanmadan çevreye etkiyi azaltıcı, yeniden değerlendirme, tüketim çılgınlığının önlenmesi vb. uygulamalar yer almaktadır.

Bireyler çoğunlukla haz duymak ve doyuma ulaşmak, acı ve elemenden kurtulmak için ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve fayda elde etmek amacıyla tüketim yapmaktadırlar. Aynı zamanda tüketim konusunda birbirlerinin davranışlarından da etkilenmektedirler.

Buna göre daha yüksek yaşam standardına sahip olmak isteyen bireyler yüksek gelir ve servet sahibi kesimlerin tüketim kalıplarına ulaşmak için gelirlerinden daha fazla harcamada bulunmaktadır. Bu davranışa **gösteriş tüketimi** denilmektedir.

İnsanlar ve toplumlar arası ilişkiler arttıkça iletişim araçlarının etkisi ile toplumlar birbirlerinin tüketim kalıplarını daha yakından tanıdıkça, **gösteriş tüketimi** nin de arttığı gözlemlenmektedir. Aynı toplumda özellikle orta gelir grubundaki tüketiciler, yüksek tüketim grubundakilerin tüketim kalıplarını taklit etmektedirler. Sanayileşme ile birlikte üretiminde artması toplumların tüketim alışkanlıklarının önemli ölçüde değişmesine neden olmaktadır.

14 ÷lkede **14,000** t÷keticici ile yapılan araştırmada,t÷keticilere enerji kullanımı, doğal kaynakları koruma, ulaşım tercihleri, yiyecek kaynakları, geleneksel ÷r÷nler yerine eşdeğer çevreci ÷r÷nler kullanımı, çevre ve s÷rd÷r÷lebilirlik karşısında tutum ve çevresel konularda ilgi d÷zeylerine ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırma sonucuna g÷re, gelişmekte olan ÷lkelerin t÷ketim davranışları aēısından daha başarılı oldukları belirtilmektedir. Geliřmekte olan ÷lkelerdeki t÷keticiler, gelişmiş ÷lkelerin t÷keticilerine g÷re çevresel sorunların g÷zümlenmesinde kendilerini daha sorumlu hissetmektedirler.

Gelişmiş ülkelerdeki insanların ise, daha büyük evlerde yaşadıkları ve genellikle klima kullandıkları, çoğunun otomobil sahibi olduğu ve yalnız başına kullandıkları, toplu taşıma araçlarını da nadiren kullandıkları ve daha az çevreci ürün satın aldıkları saptanmıştır..

Çevre kirlenmesi; gelişmiş
ülkelerde ekonomik büyümeye ve
sanayileşmeye bağlı olarak daha çok
üretim ve tüketim artışının yarattığı
“bolluk kirlenmesi” iken ,az
gelişmiş ülkelerde sorunun kaynağı
“yoksulluk ve eğitimsizliktir”

Bu açıdan bakıldığında;
sürdürülebilir kalkınma için
toplumların üretim ve tüketim
kalıplarında köklü değişiklikler
yapmaları kaçınılmazdır.

Sürdürülebilir tüketim ve üretim çevresel sınırları göz önüne alarak, doğal hayata verilen zararları en aza indirmenin yollarını ararken, dünyanın kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde kullanarak ekonomik büyümeyi sağlamayı amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda sunulan raporda, sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçirilebilmesi için gerekli üretim ve tüketim alışkanlıkları ile ilgili değişimler öncelikli olarak ele alınmıştır. Alınan kararlarda hem çevrenin hem de ekonominin birlikte geliştirilebileceği kabul edilmiştir.

Bu nedenle;

- Çevre ile uyumlu satın alma,
- Ekoverimlilik-endüstriyel verimlilik,
- Geri dönüşüm,
- Atık azaltma,
- Endüstriyel ekoloji,
- Yaşam döngüsü analizi,
- Çevre yönetim sistemleri,
- Eko-etiketleme ,
- konularında üreticilere ve tüketicilere yönelik eğitsel araçların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Sürdürülebilir tüketimin,
büyük ölçüde tüketicilerin mevcut
tüketim davranışlarını
değiştirmelerine dayanması
nedeniyle, bunun sağlanmasında
devlet, üreticiler ve özellikle de
tüketicilerin eğitilmesi önem
taşımaktadır.

TÜKETİCİ EĞİTİMİ

Eğitim, bir insan hakkı olmasının yanında, sürdürülebilir kalkınma için bir ön koşul ve demokrasinin geliştirilmesi için de etkili bir araçtır. **Tüketicinin eğitimi**, toplumdaki her bir bireyin “**akıllı**” ve “**bilinçli**” bir tüketici hatta vatandaş olabilmesi için hazırlanan eğitim programlarını ve araçlarını kapsamaktadır. İlk öğretim ve lise düzeyinde verilen tüketici eğitimi konuları, düzenlenen sempozyum ve paneller, TV programları, broşürler, internet tüketici eğitimine örnek olarak verilebilir

Tüketici eğitimi, tüketicinin değerlerini ve kabiliyetlerini geliştirerek, tüketimden maksimum fayda sağlamasına, karar verme kapasitesini arttırmasına, ekonomiyi ve değişen piyasa koşullarını anlamasına yardımcı olmaktadır.

Tüketici eğitimi her tüketici gurubunun ihtiyacına, amacına ve sosyal düşüncelerine uydurulduğu sürece etkili olmaktadır. Bu nedenle **tüketici eğitimi** toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak yetişkin tüketicilerin eğitimi ve okul öğrencilerinin eğitimi olarak gruplandırılması gerekmektedir.

Günümüzde tüketicilere verilecek eğitimin sınırları daha çok **sosyal sorumluluk** yaklaşımı esas alınarak çizilmeye çalışılmalıdır..

“Tüketici Eğitimi” bir “**üçüncü göz**”
yani “**tüketici gözü**” yaratır

Bu şekilde tüketicilerde; ürünler üzerinde kritik yapabilen, analiz yeteneklerini kullanabilen, kendi ihtiyaçlarını giderirken topluma olan etkilerini de görebilen bir **üçüncü göz** yani **“tüketici gözü”** oluşturulması amaçlanmaktadır. Ancak bu gözün açılmasıyla birlikte tüketicinin, satın alma sırasında bir ürünü analiz ederken, sağlıklı olması, ekonomik olması, ürün güvenliği, yasal ve çevresel açıdan uygunluk taşıması, sosyal ve ekolojik maliyetini de değerlendirebilmesi mümkün olabilecektir..

Tüketici eğitimi, her tüketicinin kendi ihtiyacına, amacına ve sosyal düşüncelerine uydurulduğu sürece görevini yapabiliyor ve etkili olabiliyor demektir. Bu nedenle eğitim programları tüketicinin ekonomik ve toplumsal değişimleri, algılayabilecekleri düzeyde geliştirilmelidir..

Sürdürülebilir tüketim için eğitim, bireylerin, grupların, toplulukların, kurumların ve ülkelerin, sürdürülebilir kalkınma lehine değerlendirmeler ve tercihler yapma kapasitelerini geliştirmelidir

AB “Tüketici Eğitim Modülü”nde
tüketicilere verilecek eğitimin onların
ileriki yaşamlarında,tüketim
davranışlarına yön vermede etkili
olacağı vurgulanmaktadır.

Bireylerin bakış açısı değiştirilerek
dünyamızın daha güvenli, daha
sağlıklı ve yaşanabilir hale gelmesi
sağlanarak” **yaşam kalitesi**”
artırılabilir.

"BİR İNSAN DEĞİŞİR DÜNYA DEĞİŞİR"

**İLGİNİZ VE DİKKATİNİZ İÇİN
TEŞEKKÜR EDERİM**

Prof.Dr.Müberra Babaoğlu